

ВІДГУК РЕЦЕНЗЕНТА

**на дисертацію Соколюк Оксани Василівни на тему:
«ХУДОЖНЄ ЖИТТЯ СУМЩИНИ XVIII – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ XXI СТ.:
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація
Галузь знань 02 – Культура і мистецтво**

Ступінь актуальності теми дослідження. Художнє життя Сумщини XVIII – першої чверті XXI ст. – важлива частина історії українського мистецтва зазначеного періоду. Попередні науковці торкалися до цієї теми лише фрагментарно. Її комплексний аналіз та ще і в контексті загальнонаціональних і регіональних особливостей ще не проводився. Тим не менш, по збереженості пам'яток доби українського козацького бароко в сакральному дерев'яному і кам'яному зодчестві Сумщина поступається лише західним регіонам України. На різних етапах протистояння українського народу російській імперській ідеології саме вихідці із Сумського регіону виявляли особливу активність, через що ставали вимушеними емігрантами. Знищення музейних закладів під час сучасної війни – згадаємо хоча б Охтирський міський краєзнавчий музей, поневічнений 8 березня 2022 року внаслідок авіаційного бомбардування, – змушує спрямовувати зусилля на збереженні не тільки самих творів, а й пам'яті про мистецьке життя й творчість художників. Сьогодні, під час воєнного стану в Україні, музейні заклади Сумщини знаходять все нові і нові форми виставкової діяльності, що є акцентованим мистецьким спротивом, в тому числі в регіоні розвивається й художня освіта та оригінальна діяльність мистецьких об'єднань. Все це і підтверджує **актуальність** представленої до захисту даної дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження є частиною планової науково-дослідної роботи кафедри кроскультурних практик Харківської державної академії дизайну і мистецтв по підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації та виконувалась у межах наукової теми

«Історико-теоретичні аспекти українського мистецтвознавства доби постмодернізму: універсальне й специфічне» (протокол № 12 від 22.02.2022).

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, сформульованих в дисертації, базується на виявленні й систематизації наявних літературних джерел, їхньому подальшому аналізі, а це надало можливість сформулювати висновок, що дана проблематика щодо художнього життя Сумщини XVIII – першої чверті XXI ст. в контексті загальнонаціональних і регіональних особливостей в українському мистецтвознавстві досліджується **вперше**. Також переконливим підтвердженням достовірності наукових положень даної дисертації є розгорнутий додаток у вигляді альбому ілюстрацій, що унаочнює і вводить до наукового обігу низку маловідомих художніх творів, важливих для історії українського мистецтва.

Положення дисертації доволі широко апробовані та обговорені на тринадцяти наукових та науково-практичних всеукраїнських та міжнародних конференціях. Предмет і об'єкт дослідження та ракурс обраної проблематики відповідають паспорту дисципліни 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Достовірність і новизна отриманих результатів. З викладеного вище аналізу вже випливає достовірність отриманих автором результатів. В продовження підтверджую, що текст даної дисертації та публікацій за її темою і в цілому дана наукова праця є новим науковим дослідженням ще мало вивченої історії художнього життя Сумщини. Наукова новизна дисертації полягає, передусім, у комплексному підході до вивчення художнього життя Сумського регіону та визначенні чинників, що обумовили особливості розвитку його окремих складових, а саме: специфіку мистецьких видів і жанрів, яким віддавали перевагу сумські мистці досліджуваного періоду, включаючи період воєнного стану в Україні у зв'язку з російською агресією від 24 лютого 2022 року, особливості діяльності художніх і краєзнавчих музеїв, розвитку художньої освіти та роботи мистецьких об'єднань. Таким чином, мета та завдання даного дослідження, чому

посприяла доцільна методологія, вповні успішно виконані, а наукове завдання розв'язане.

Практичне значення результатів дослідження. Дане дослідження за своєю тематикою збагачує українське мистецтвознавство XVIII – першої чверті ХХІ ст. новими фактологічними матеріалами про розвиток художнього життя і, зокрема, про специфічні особливості його розвою в одному з найдавніших регіональних центрів України, яким є Сумщина. Практичне значення даної дисертації також полягає у використанні її результатів для формування навчальних програм, науково-методичних посібників і лекційних курсів у навчальних закладах мистецтва і культури, у краєзнавчій сфері, а також в роботі музеїв і галерейній практиці.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертація Оксани СОКОЛЮК є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Дане дисертаційне дослідження є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

Структура дисертації досить чітка та співвіднесена з проблемами, порушеними в дослідженні. Стиль написання тексту характеризує логіка і достатня чіткість висловлювань. Дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до них і узагальнюючих висновків, списку використаних джерел, що налічує 320 позицій, та додатків, до яких входить альбом ілюстрацій (Додаток А) і список ілюстрацій (Додаток Б, що включає 224 позиції), список публікацій (Додаток В – 3 позиції), список апробацій (Додаток Г – 13 позицій). Обсяг основного тексту становить 161 с. Загальний обсяг дисертації – 408 с.

У **вступі** здобувачка, дотримуючись необхідних вимог, досить чітко визначила об'єкт і предмет дослідження, узгодивши їх з метою і завданнями, розкрила методологічні засади роботи, наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, надала відомості про апробацію ключових положень дисертації.

У **першому розділі** авторка проаналізувала досить значне коло джерел, включаючи архівні. Вдало, на наш погляд, визначені підходи та методи дослідження, відібрані за їхньою відповідністю вирішувати заявлені завдання. Результатом аналізу історіографії теми дисертації стало окреслення напрямків подальшого дослідження порушеної проблематики (с. 39).

У **другому розділі** до наукового обігу вводиться низка нових архівних документів та проводиться їхній аналіз, а також нові імена майстрів, які працювали, на теренах Сумщини за доби українського козацького бароко, представлено нові мистецькі твори, а також значно розширено відомості про визначного слобожанського майстра сакрального живопису, яким був Іван Святенко, творча діяльність якого пов'язана з м. Лебедин на Сумщині (с. 86).

Третій розділ присвячено творчій і громадській діяльності видатних вихідців із Сумщини – творцю стилю українського модерну в архітектурі Василю Кричевському та продовжувачу його справи, яким став Сергій Тимошенко, а також одному з фундаторів зруйнованої за сталінських часів Харківської мистецтвознавчої школи – Стефану Таранушенку (с. 118 – 119).

У **четвертому розділі** проаналізовано діяльність художніх і краєзнавчих музеїв Сумщини, включаючи період воєнного стану в Україні через російську агресію, а також розвиток художньої освіти та роботу мистецьких об'єднань в цьому регіоні (с. 156).

Подані як результат проведеного дослідження узагальнюючі висновки досить чіткі й виважені.

Оприлюднення результатів наукової роботи. Наукові результати дисертації висвітлено у трьох наукових публікаціях здобувачки, розміщених у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Окрім того, результати дослідження були апробовані на тринадцяти фахових конференціях.

Таким чином, наукові результати дисертації, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п. 8–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 14.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації.

1. На с. 139 авторка даного дисертаційного дослідження вказує, що у Глухівському краєзнавчому музеї навесні 2024 року демонструвалась художня виставка харківських монументалістів «Щастя в квадраті», до якої я маю відношення як організатор та куратор. Але у списку літературних джерел немає жодного посилання на цю експозицію, хоча слід було б навести хоча б каталог цієї виставки, виданий ХДАДМ 2023 р., чи статті, надруковані в «Образотворчому мистецтві» («Квадрат щастя в колі пандемії: виставковий проект харківських монументалістів» (2021; № 3, № 4).

2. Вповні справедливо вказуючи на важливу роль декоративно-прикладної сфери в мистецькій діяльності майстрів Сумського регіону, здобувачка чомусь оминає нещодавно опубліковану працю відомої київської дослідниці З.А. Чегусової «Професійне декоративне мистецтво України доби глобалізації» (Київ, 2024).

3. Приділяючи досить серйозну увагу розвитку живопису на Сумщині, включаючи молоду генерацію мистців, авторка обходить графіку. Чому?

В цілому висловлені зауваження не є принциповими. Вважаю, що дисертаційна робота Оксани СОКОЛЮК на тему «Художнє життя Сумщини XVIII – першої чверті XXI ст.: загальнонаціональні та регіональні особливості» виконана на досить високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційна робота за актуальністю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків повністю узгоджується з науковим профілем спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26

березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненням від 19.05.2023 № 502) і Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №341 від 21.03.2022).

Здобувачка СОКОЛЮК Оксана Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства, професор

член-кореспондент НАМ України,

завідувач кафедри монументального живопису

Харківської державної академії

дизайну і мистецтв

/ _____ /

Євген КОТЛЯР

М.П.

« 19 » червня 2026 р.